

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Gróf Degenfeld József.

A legőszintébb benső öröm és megnyugvás érzetével fogadjuk és fogadja velünk együtt bizonyára a tiszántuli ev. ref. egyházkerület és az egész magyar egyetemes ref. egyház minden buzgó és elfogulatlan tagja azt az óhajtott és remélt kedvező választási eredményt, a mely szerint a legnagyobb magyar ref. egyházkerület főgondnoki székébe *gróf Degenfeld Józsefet* ültette a közbizalom imponáló megnyilatkozása.

Lehetett egyeseknek a választandó személyére nézve előzőleg a miénktől eltérő véleményök, a melyet a szavazásnál is jónak láttak érvényesíteni; de meggyőződésünk szerint senki sincsen olyan, a ki hígadt megfontolás után állíthatná, hogy a nagyfontosságú főgondnoki tisztelet Degenfeld József grófénál avatottabb kezekbe letenni lehetett volna.

Degenfeld gróf nem új ember, a ki csak ígér, csak reményekre jogosít. Ő már eddig szerzett kiváló érdemeinek ellenállhatlan erejénél fogva emelkedett fel a legmagasabb és legfényesebb tisztségre, a melyet valakire hitfeleinek odaadó és megtisztelő bizodalma ruházhat. Degenfeld gróf neve tehát, mint mondottuk, nem ígélet vagy reménység, a melyeknek beváltását, az eshetőségek bizonytalansága teszi kétségessé, hanem a *legerősebb biztosíték, minden kétséget kizáró kezesség* az iránt, hogy főgondnoki működése egyházunkra s ennek

tanügyére nézve minden tekintetben üdvös és maradandó alkotásokban gazdag leend.

Degenfeld József gróf főgondnoksága egyházkerületünkre nézve egy új, egy örövendesebb korszak bekövetkezését jelzi azon kormányzati nehézségek után, a melyek közel másfél évtized óta élénken érezhetők. Az ő kiváló ügyismerete, szakavatottsága, törhetetlen buzgósága, annyira szükséges erélye, éles látása, tapintata és, a mi mindenekfölött való, szeretetteljes jóakarata és önzetlensége bizonyára rendet, éberséget, mozgalmasabb, elevenebb és erőteljesebb életműködést fog bevinni egyházkerületünk szervezetébe. Ő, a kinél az egyháziasság sohasem volt, mint némelyeknél, pusztán sportszerű kedvtelés vagy szereplési viszketeg kielégítésére szolgáló alkalom vagy pedig merőben csak gradus a magasba való emelkedésre, fáradhatlansága és önzetlen komoly tevékenysége által ezután még fényesebb példaadásképen fog tűndökölni számos világi funkcionáriusaink előtt, a kik ilyen nemes minták követésére nem ritkán lennének utalva.

Nem kevésbé várjuk és reméljük az új főgondnok buzgalmától és széles látkörétől felekezeti tanügyünknek éber gondozását és tovább fejlesztését. És e téren semmivel sem állíthatna magának maradandóbb emléket, mint a sokat emlegetett, de kevésbé felkarolt debreczeni prot. egyetem megteremtésével. Az idők kedvező

alakulását ugyan jóformán elmulasztottuk felhasználni addig, a míg kínálkozott számunkra s aprószeres tervezetésekkel s a tájékoztatlan-ság kicsinyes manőverjeivel akartuk pótolni a magasabb koncepcziók és nagyobb szabásu alkotások hiányát s az eredmény az lett eddigelé, hogy egyetemi fakultások helyett még a létező akadémiák korszerű rendezésével is a jövőnek maradtunk adósai. De bizunk még mindig az intézők és tényezők buzgalma és jóakarátában, a kik nem fogják megengedni azt, hogy e millenniumi alkalom e tekintetben is legalább egy alapvető lépés nélkül vonuljon el fejük felett. Legfőbb biztosítékunkat itt is az új főgondnokban találjuk.

Teljes megnyugvással, egy jobb és szebb korszak bekövetkezéséről táplált felemelő meggyőződésünk melegével üdvözljük tehát gróf *Degenfeld József* főgondnokot, őszintén kívánva, hogy Isten áldja meg és tegye gyümölcsözővé az ő nemes törekvéseit egyházunkra, tanügyünkre s az egész hazára nézve!

B. L.

Főgondnokválasztás után.

A nagyemlékű *Vállyi János* halála méltó gyászba ejtette a magyar reformált egyházat és különösen a tiszántúli ref. egyházkerületet. Egy oly férfiú hunyta le benne szemét, ki mindenkor buzgón, lelkiismeretes tehetsége szerint teljesítette a haza és Isten iránti kötelezéseit s ha nagyszabásu alkotások nem is őrzik emlékét, fentartja azt a jók, nemesek iránti kegyelet.

Különösen egy nagy örökséget hagyott maga után a megboldogult. Mindenki tudja, hogy őt egy hatalmas államférfiúval, a magyar reformált egyház egyik legnagyobb kitűnőségével szemben a más politikai meggyőződést követő hitsorsosok emelték abba a székbe, mely egy világi protestáns ember részére a legnagyobb kitüntetés. *S ő e székben nem volt pártember*, nem igyekezett az ellenvéleményűek megsemmisítésére s a tiszántúli ref. egyházkerület közéletébe belopódzott politikai pártszellem az ő főgondnoksága alatt, ha teljesen nem is semmisült meg, de legalább is hanyatlott s halálával eljutottunk odáig, hogy utódjának választásánál nem a rideg pártszempont volt többé az uralgó, hanem a jelöltek egyéniségének, eddig tanúsított protestáns érzületének, buzgóságának, hivatottságának mértéke.

Bizony nagy és szép örökséget hagyott nekünk hátra az elköltözött nemes lélek.

És kerületünk jól használta fel ez örök-

séget, midőn egy éppen ellenkező politikai párt exponált férfiát, a kormányhatalom egyik hivatalos képviselőjét, gróf *Degenfeld Józsefet* ültette a megüresedett főgondnoki székbe.

Oly impozáns az a többség, mely őt megválasztotta, hogy azt semmiféle machinációnak nem is szabad, nem is lehet tulajdonítani; nem lehet a nagy egyházak annyiszor megvádolt, meggyanusított többszavzatának sem, mert a többség azokból nem jön ki s nyilvánosan ismeretes, hogy tőzsgyökeres függetlenségi gondolkozásu presbiteriumai adták reá szavazatokat.

Mi volt reájok irányadó? Tisztán csak a reformált egyház érdeke.

A reformált egyház érdeke azt kívánta, hogy minden pártpolitikai szempont félretételével oly egyén lépjen a tiszántúli egyházkerület főgondnoki székébe, akinek tehetsége, tudása, akarata általánosan elismert, aki tapasztalatokban gazdag s a vezérszerepre való hivatottságát annyi tűzpróbában beigazolta.

Nem akarunk az ellenjelöltek érdemeiből egy szemernyit sem elvenni; ha valaki, mi hajlunk meg egy *Thaly* tudományos és protestáns érdemei, egy *Uray Imre* közismeretű egyházi buzgósága előtt; de míg *Thaly* jelöltsége csak esetleges, elő nem készített volt: addig *Uray* különben minden tiszteletre méltó neve még nem birt az egyéniség ama varázsával, mely szükséges a kerületi egyházak szavazattöbbségének megnyeréséhez.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok — legalább én annak tartom — hogy egyetlen politikai pártnak sem vagyok tagja; oly nézeteim vannak e tárgyban, melyek szigorú kritikával válogatják ki a jót, a meggyőződésem szerint üdvöst mindenikből, de egyuttal lehetővé teszik azt, hogy a politikai harcok ádáz küzdelmein kívül maradjak. Ennek a következménye, hogy nagyobb tárgyilagossággal ítélnem meg a közélet jelenségeit, mint a legtöbb ember s mikor e sorokat megírtam, nem a pártpolitikus elfogultsága vezetett, hanem egyedül azt tekintettem, a mi e kérdésben egyedül irányadó: ref. kerületünk, reformált egyházunk s a magyar protestánsizmus érdekét.

Mint ilyen üdvözlöm szívem mélyéből gróf *Degenfeld Józsefet* a tiszántúli ref. egyházkerület gondnoki székén.

Egy függetlenségi érzelmű embertől hallottam azt a feledhetetlen mondást, hogy ha gróf *Degenfeld* le tudja vetkezni magáról az egyházi életben a főispánt, a kormánypárti politikust, akkor ő olyan kitűnő főgondnoka lehet ennek az egyházkerületnek, a minő kevés volt.

Én hiszem, sőt bizton remélem, hogy olyan lesz.

Lehetetlen be nem látni minden igaz protestánsnak, hogy nem azok az idők járnak reánk, midőn az egyházi élet szempontjából alárendelt, sőt azzal merőben ellenkező természetű kérdések választhatnak el.

A magyar protestáns egyházat három ellenség is ostromolja: a *hitetlenség*, a *vakhit fanatismusa* és a *szegénység*.

A magyar protestáns ember a politikából csak annyit vegyithet az egyházi életbe, hogy *igaz magyaroknak* kell lennünk s ezt a hazát forrón szeretnünk a lelkiismereti szabadság összes vívmányaival együtt. A többi nem tartozik reánk, mint protestánsokra. Nem az egyházi gyűlések termei azok, hol a közjogi kiegyezés, az önálló magyar hadsereg, vámterület és kvótaharczait meg kell vívni.

Az egyházi és iskolai reformok, az alkotások hosszú sora várakozik reánk, magyar protestánsokra; a társadalommal, az állammal szemben egészen új viszonyokba kell helyezkednünk; hitéletünket belsőbbé tennünk; intézményeinket felvirágoztatnunk; papjainknak tisztességgel megélhetést adnunk.

E nagy munka csak vállalva, egyesített erőinknek fog sikerülni.

Jaj nekünk, ha önmagunk közt, egyházi életünkre idegen eszmék alapján meghasonlunk.

Sem Kephaséi, sem Apolloséi nem vagyunk, ne legyünk, hanem a Krisztuséi.

Szinte külsőleg is jelképezi e vezérelvet a gróf *Degenfeld* megválasztása. Egy buzgó, puritán függetlenségi párti után egy, politikai pártállására kormánypárti mágnás következik.

Az az: a magyar protestáns, a magyar reformált egyház, a tiszántúli egyházkerület előtt csak hazafiúi és protestáns érdemek döntenek, sem rang, sem állás, sem politikai meggyőződés nem.

Elszorul a szívem, ha egyik, vagy másik részről sikerült pártmanőverekről hallok s azt látom, hogy egyházi választások világi politika szerint történnek. Elszorul szívem, ha egy-egy sikerült sakkhuzás valóságos diadalérzettel tölti el azokat, kik a magyar reformált egyház főbb vagy alsóbb organumának vezérlétére vannak hivatva.

Valóságos rákfenéje ez egyházi életünknek, mely az igaz érdemet sokszor elbuktatja, egyházunk, iskoláink érdekeit lábball tiporja.

Hiszszük, hogy gróf *Degenfeld* József a legfényesebb példák egyike lesz arra, hogy miként kell magas egyházi méltóságában a politikát levetkezni; hiszszük, reméljük, hogy

magasztos hivatásának e tekintetben is teljes magasztán fog állani s ő, ki pártember a politikai életben, pártonkívüli lesz a tiszántúli egyházkerület és a magyarhoni ref. egyház kormányzatában.

Hiszszük, hogy semmivé lesznek azoknak az aggodalmai, kik aggódtak reá adni szavazatukat; hiszszük, hogy véget igyekeznek vetni annak az áldatlan állapotnak, hogy minden a politikai pártok érdekei szerint mérlegeltessék, egyházközségi, tanári, egyházmegyei, kerületi választásoknál.

És ha így lesz, akkor aranybetűkkel fogja beírni nevét a magyar protestáns egyház történetébe.

És hiszem, hogy így lesz. Őt nem egy politikai párt szavazatai juttatták nagy méltóságába, mert ha e szerint történt volna a csoportosulás, győzelme nagyon kétséssé vált volna; hanem oda juttatta a tiszántúli ref. egyházkerület többségének tisztelete és bizodalma.

Adja az ég, hogy e tiszteletben és bizodalomban évek hosszú során át öregbedjék s nevéhez legyen kötve a pártpolitikai küzdelmek megszűnése kerületünkben s ref. egyházunkban.

S adja az ég, hogy a többség akarata előtt az ellennézetű kisebbség is az alkotmányosság, az önkormányzat iránti teljes tisztelettel hajoljon meg s egyházkerületünk, debreczeni főiskolánk, kerületi középiskoláink, nőnevelésünk, elemi oktatásunk számos nagy reformkérdéseinek megoldásában egyesített erővel küzdjünk; hassunk közre papjaink jobb anyagi helyzetének megteremtésére, népünk terhei megkönnyítésére; védekezzünk a hitetlenség támadásai s a vallási reakció és fanatizmus nyílt harcza és még veszélyesebb aknamunkája ellen, egyetemes egyházunk s forrón szeretett hazánk közjávára.

a. a.

*

A Degenfeld-család svájci eredetű. A „Debreczeni Ellenőr” f. hó 13-iki tarczája szerint már a IX. században szerepeltek tagjai s szereplésükről történelmi okmányok maradtak fenn. Egyes német források szerint fontosabb szereplése a XIII. századtól kezdődik. A család bárói és grófi ágakra oszlott meg s Baden, Württemberg és Magyarország előkelőségei közé tartozik.

A *Degenfeld-család* protestáns ágának alapítója II. Márton; tőle örökölték a Degenfeldek buzgó protestantizmusokat. Ennek dédunokája *Kristóf Márton* (1599—1653) előbb a protestantizmus elleneinek táborában harcolt Wallenstein, Tilly és Spinola vezérlete alatt, majd a protestantizmus fővédőjéhez, Gusztáv Adolf svéd királyhoz csatlakozott. Majd a velencei köztársaság vitéz hadvezére lett s különösen Dalmácia felszabadításában szerzett nagy érdemeket az adriai köztársaság körül.

Degenfeld Mária, Susanna Loyza, *Károly* Lajos pfalcsi választófejedelem morgentikus nejévé lett, kit

férje a „*Raugräfn*“ névvel ruházott fel; *Raugraf* (comes hirsutus) nevet viselt a középkorban több német gróf s család; Károly Lajos e címet neje kedvéért állította vissza.

A Degenfeld-család 1300-ban elvesztette bárói címét s csak a fentemlített Degenfeld Kristóf Márton szerezte azt vissza.

Gróf *Degenfeld* Kristóf (1689—1762) nőül vette *Schonburg* és *Nestola* herceg leányát és örökösét, porosz miniszter, 1733-ban birodalmi gróf lett s ő nevezte magát először *Degenfeld-Schonburgnak*, vagy *Schombergnek*.

Gróf *Degenfeld-Schonburg* Ágost 1798-ban Nagy-Kanizsán született s 1876-ban Altmunsterben Gmunden mellett halt meg. Vitéz katonája volt a régi osztrák hadseregnek s különösen az olasz harctéren tüntette ki magát.

Gróf *Degenfeld* Schonburg Miksának és nejének széki gróf Teleki Annának gyermekei voltak: *Ottó*, *Imre*, a tiszántúli egyházkerület nagyemlékű főgondnoka, kinek bizonyára méltó utóda lesz a most megválasztott unokaöcs, — és *Pál*.

Gr. *Degenfeld-Sch.* Ottó fiai: Lajos és *József*. Gróf *Degenfeld-Sch.* Imre fiugyermeke volt a nemrég elhunyt gr. *Degenfeld* Gusztáv. Pálnak (megh. 1880.) fia gróf *Degenfeld* Sándor, Erdőszáda nemes grófja, a n.-bányai ref. egyházmegye áldozatkész főgondnoka.

Gróf *Degenfeld* Józsefről, az „E—s“ után következő életrajzi adatokat jegyezzük föl:

Degenfeld József 1847-ben született. Két éves korában Lajos testvérbátyjával együtt árvaságra jutott s gondos nevelését édesanyja vezette jeles magántanítók segítségével.* A jogra Edvi *Illés* Károly, a fizikára és matematikára *Langer* V. nyug. műegyetemi tanár tanította. Tanulmányai végeztével *Gorove* István idejében fogalmazóvá nevezték ki, de csakhamar visszavonult szatmármegyei birtokára gazdálkodni. Kevéssel ezután megnősült, elvévén *Szilassy* Irmát, *Szilassy* János volt helytartótanácsos leányát, a kinek nagytyja prot. koronaőr volt. E házasságból születtek *Ottó-Kristóf* honvédhadnagy és *Anna*, *Mária* grófkisasszonyok. 1883-ban a király Hajdumegye és Debreczen főispánjává nevezte ki.

Azóta élénk részt vesz a vármegye és város kulturális, gazdasági és társadalmi életében. Néhány évvel ezelőtt meghalt a felesége, a kinek szalonja találkozó helye volt Debreczen előkelő családainak. A főispán elnöke az Emke debreczeni fiókjának, a hajdumegyei vöröskereszt-egyletnek és a debreczeni szőlő- és borkészítő szövetkezetnek.

Egyházas érzülete ismeretes. Igen buzgó protestáns főúr. Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ref. egyházmegyének 12 év óta gondnoka. A debreczeni protestáns egyetemre is nagyobb alapítványt tett. Cenzus alapján tagja a főrendiháznak; ő a második gróf *Degenfeld*, a ki egyházkerületi főgondnok.

Közlí:

a. a

Értsük meg egymást.

Abban az időben, melyben sok szó volt közöttünk Erős úr szerint a lelkész hivatalos állásáról s annak hatásköréről, midőn döngött és villámlott felettünk erősen többek között a h.-m.-vásárhelyi nagy tanácsteremben

* Ezek között különösen ki kell emelnünk Joó István, most középisk. felügyelőt, a kit maig is a tanítvány és tanító között kifejtett gyöngéd kötelékek csatolnak a grófhöz.

tartott egyházmegyei közgyűlésünkön is, egy az Urnak immár elszólított szolgája, az általánosan szeretett és tisztelt Miklovicz Bálint állott fel szólásra s arra kért mindnyájunkat „*értsük meg egymást*.“ Én ezen kérésnek engedve, de meg anyaszentegyházam hív szerelmétől is vezettetve, próbálom megérteni Eröss Lajos lelkészársamat, ki „Régi hangok s egy kis ördögűzés tömjénfüst nélkül“ cz. cikkében a Debr. Prot. Lapban igyekezett theologiai irányát megösmertetni s annak elfogadására olvasóit reábirni.

Hogy a külföldi református hittestvéreink valami nagy véleménynyel rólunk nincsenek, az igaz és azt én is sajnálom. De miért nincsenek? Azért, mert nem látnak itt nálunk egyházi életet és ép ezért kiáltják felénk ezt és pedig úgy Edinburgból a szabadegyház zsinatából, mint Kálvin hazájából Genfből, a tudós Merle Aubigne tollából eme figyelmeztető szókat: „mondattól élni, holott megholt légy“ (Jel. 3, 1). Én nagyon félek, hogy azon elvek, melyeket Eröss úr hangoztat, nem fognak bennünket ezen élő-halálból kivonni és következőleg nem fogják más véleményre birni Zahn Adolfot és egy esetleges újabb Patersont, mit pedig Eröss úr is velem együtt sajnálna. Ezért és csakis ezért szólok, egyházzam szeretete s jövődjő jó hirneve késtet a szólásra. Hadd beszéljem hát ki magam és pedig csak azon eszmékről és elvekről most, melyeket Eröss úr „Régi hangok“ cz. értekezésében szóbeszéd tárgyává tett.

Első az egyetemes papság elve.

Mindazt, a mit Eröss úr e tárgyról mondott, aláírom. Szószéken lelkési funkciókat végezni minden hivatal és alapos képzettség nélkül való kalandoroknak nem engedhető meg. De nem is állította ennek ellenkezőjét soha senki itt nálunk. Minden lelkész, úr a maga szószékén és oda az ő tudta és engedelme nélkül még a püspöke sem mehet fel, — így tanított e tekintetben engem Kovács professorom. De vannak munkák, a melyeket a szószéken kívül is lehet, sőt kell végezni. Itt már a segedelem igénybe vehető, sőt az egyházi élet élénkítése szempontjából igénybe is veendő.

Egy tudós angol professor, ki az egyetemes református szövetséget létrehozta és ki Debreczenben is megfordult, egy könyvében erről így ír*: „Az új testamentomban a presbítereken és dékánokon kívül más személyeknek is megengedettett a munka az egyházban. A Romabeliek 16-ik fejezete egy csomó férfiut üdvözöl, mint munkásokat, kik pedig nem voltak ordinálva. És ezek nemcsak szívesen láttattak a munkálkodásban, de még ajánltattak is. Ebből az a tanúság, hogy minden jól szervezett gyülekezetben egy csomó munkásnak kell lenni, kik munkálkodjanak az ordinált személyek helybenhagyása és felügyelete alatt a keresztyén szeretet és buzgalom különféle munkájában. Itt mint vasárnapi iskola tanítók működhetnek, amott mint látogatók, ifjúsági egylet-alkotók, missió társasági tagok, énekesek stb. A református elv: „sok tag egy testben, s nem mindenik tagnak ugyanaz a hivatala.“ Itt mindenkinek dolgozni kell és senkinek sem szabad a piacon tétlen állani. Az apostolok megengedték, hogy az asztal-szolgáló, ha képessége van, beszéljen is. Tőlünk sem volna tanácsos, befogni azon buzgó emberek ajakát, kik utcán vagy missióházakban próbálnak beszélni bűnös társaiknak az örök üdvösségre tartozó dolgokról.“

Én ennek a jó református skót professornak tanítványa voltam és vagyok, s az egyetemes papság elvét így látom megvalósulva egy gyülekezetben, hogy

* For the work of the Ministry — W. G. Blaikie. 331. 1.

ott mindenki dolgozzék a neki adatott tehetség szerint a lelkész felügyelete alatt. És ha ez megvan, úgy van élet, lelki élet egy gyülekezetben s többé nem mondható reá „mondától élni, holott megholt légy.“ A missió területeken is a 60,000 munkás között csak 10,000 felszentelt lelkész, 50,000 pedig segítő munkás. Ilyen segítő munkásoknak a lelkészek mellé állítása és ezeknek a lelkesi karral Isten országa terjesztése érdekében való munkálkodása az, mit én s velem együtt az élő keresztyénség egyetemes papság elvén s működésén ért.

Értsük azért itt meg egymást.

A mi az Urvacsorának betegekhez való vitéletét illeti, ahhoz kevés szavam van. A reformátorok, igaz, nem igen tették köteletségünké és pedig az ő helyzetükben rejülő okok miatt; de az is igaz, hogy a mi magyar elődeink soha ily szigorú felfogást nem tanusítottak. Nekünk minden agendánkban van a háznál kiszolgáltató UrvacSORA-osztáskor mondandó beszéd és ima, és minden liturgiánkban van szó az UrvacSORA-nak betegekhez való vivéséről. Egész hazánkban gyakorlatban van is, sőt sok helyt, mint Szentesen, alig is hal meg valaki a nélkül, hogy beteg ágyában úri szent vacsorával ne élne. Zsinati törvényünk meg ez eddig is szokásos gyakorlatot törvénynyé emelve kimondá, hogy lelkésznek kötelessége mindannyiszor, valahányszor egy beteg hivatja őt, minden körülmények között kivinni neki az UrvacSORÁT. És én ezt nagyon helyesnek is tartom. Igaz, hogy nem ép a reformátorok szellemében van ez hozva, de azt állíthatom, hogy Jézus szellemében igen. Az Úr Jézus ugyanis minden betegen, kitől hivatott, segített úgy a hogy tudott áldott jelenlétével. Tőlünk, tanítványaitól nem volna szép, ha megtagadnánk a segedelemnek azon módját, mit a beteg áhit. Én erre nem volnék képes még az esetben sem, ha egyházi törvényünk nem kötelezne reá, nem főleg, mióta tapasztalásból tudom, hogy sokaknál, kikhez én UrvacSORÁT vittem már, mily lelki könnyebbséget idézett elő a halállal szemben s mily buzgóságot, ha megmaradtak. Én gyakorlom is ezt azért tovább is és pedig annyival inkább, mert az úri szent vacsora lényegül én nem azt tartom, hogy ez communio az emberekkel, hanem inkább azt, hogy ez *unio* az Úr Jézus Krisztussal és részvétel az ő kegyelmében. Egy emberre pedig mégis csak ez az utóbbi dolog a fő és nem pedig az emberekkel való communio. Azt azonban megjegyzem, hogy mikor ezt gyakorlom, nem belmissiói munkát végzek, hanem lelkipásztori tisztet teljesítek.

Értsük meg azért itt is egymást.

Az énekeket illetőleg azonban már többet írok és pedig azért, mert némileg találva érzem magam. Én voltam ugyanis, ki Sankey énekeiből legközelebb 40 darabot kiadtam úgy 50 frt költséggel.

Az énekekre annyi igaz, hogy rendes istenitizsletre nekünk megvan a magunk énekeskönyve és nem is hiszem, hogy lenne hazánkban lelkész, ki rendes istenitizsletet alkalmával a hívekkel a bevett énekeken kívül mást énekeltené. E tekintetben tehát nincs szükség sem ördögűzésre, sem esperesi közbenjárásra. De az énekeskönyvek keletkezési módjára nem ép történeti hű kép, mit Eröss úr ad. Igaz, hazánkban megesezt egyszer, hogy a református egyházi hatóság megrendelt bizonyos embereknél énekeket és ezt összeszedve, megalkotta a mi énekeskönyvünket 1806-ban. Hanem aztán az is igaz, hogy ez az énekeskönyv nem olyan, a milyennek lenni kellene. Erössen elítélte ezt már Kovács Albert,* de erősen

elítélte Debreczen maga is, hisz már itt 1857-ben adatott ki a jelszó az egyházkerületen, hogy új énekeskönyvet kell szerkeszteni. És 40 év alatt mi történt? Mondhatni semmi! Miért, mert az egyházi felsőség akar énekeket csinálni és csináltatni. A mi ugyan lehetőknek lehető, mert mindenkinek lehetségesek a nap alatt, de hogy egy ekképen csináltatott énekeskönyv jó s a nép által szeretett, kedvelt énekeskönyv soha nem lehet, az a történelemből is világos. S a jó énekeskönyvek nem is így szoktak csinálódni, hanem máskép. Ezt a máskép való csináltatást olvassuk a mult századi erdélyi énekeskönyvben, mely oly kedves volt a nép előtt, hogy erővel kellett a néptől elszedetni.

Ez az énekeskönyv pedig így keletkezett.* Hazánkban az eklézsiának első formáltatásakor a kegyes emberek sok lelki énekeket mind magok irtanak, mind más nyelvekből fordítottanak, melyeknek számát lassanként mind nevelvén, végre oly számra szaporodtanak, hogy sokan méltán kivánnák azoknak megválogatásokat és kisebb számra való szorítottatásokat. Sőt az 1702., 1712., 1727. esztendőben esett közönséges papi gyűlésben arról végeztenek is, de sok rendbeli akadályok miatt egészen végbe nem mehetett, ámbár némely változásokat tettek azokban. Végre, midőn N.-Enyeden 1771. esztendőben az ott való Typographus a Sz. Dávid zsoltárát kiadná és annak végére nyomatta volna egyrészt az ünnepi és más szükségesebb énekeknek, és kedvesen fogadná azt mindenkinek, mi is 1773-ik esztendőben ki nyomattuk. Közölvén szándékunkat előjáróinkkal és azoknak helybenhagyásokat vévén satb.

Mindezekből az világos, hogy Erdélyben közel 300 esztendeig élt a református egyház hivatalos énekes könyv nélkül, Magyarországon pedig Eröss úr czikke szerint is 150 évig. Tehát a kálvinizmusnak nem volt ép a multban jellemző sajátsága az a rendkívüli szigor, hogy még az ének verseket is az egyház teljessége, azaz a zsinat csináltassa, s a ki valami új éneket mert csinálni, vagy énekelni, énekelteni, annak menten úti lapot köttessen a talpára. Sőt inkább az ilyen énekszerzők és kiadók eléggé becsültettek. Ecsedi „Csendes muzsikájáért“, Szőnyi Bénéiamin „Szentek hegedűjéért“ becsült, szeretett lelkészek voltak. És hogy a jelenkor is tiszteli „ezeket az — Eröss úr szerint — törvényeken túl kaparászó viszketeg elemeket“ alias énekszerzőket, tanusítja az, hogy a Protestáns irodalmi társulat egyik jőhírnevű egyházi írónkkal iratta meg Szőnyi élettrajzát.

Ne akarjunk azért mi, minden fejlődő életet csirájában agyonütni. A hol az Urnak lelke van, ott a szabadság. Nézzük csak a katolikus egyházban mily szépen kifejlett az utolsó időkben az éneklés. És miért? Mert ott szabad énekeket írni, azokat füzetekben kiadni, a püspök ellenjegyzése mellett s azonnal énekelheti s énekeltheti azokat mindenkinek, ott a hol tudja s akarja. És a kántor tetszése szerint válogathatja a kiadott sok énekes könyvből azt a mit akar. Ennyi szabadságot igaz mi nem engedhetünk meg, de attól a tulságig menő szigorúságtól is menteknek kell lennünk, a mely megkövesít minden mozgást s elöl minden életet.

Értsük meg azért itt is egymást.

A *confirmáció* vonatkozólag teljesen osztom azt, hogy nálunk annak jelentősége s hittani tartalma nincs határozottan kidomborítva és itt valóban szükséges volna egy kissé nagyobb egység, több szigorítás, mert ez lényeges egy dolog s nem volna megenged-

* Egyházi reform. II. 365. lap.

* Lásd előjáró beszédét a közönséges istenitizsletre rendelt Énekeskönyvnek 1805. Debreczen.

hető az, a mi most megcsik, hogy a confirmándusok sokat tudjanak Kálvinnól, Lutherről, Teczelről, Leoról Mohamedről satb., de keveset Krisztus Urunkról az ő tanaiból s református egyházunk hitelveiről. A skótoknál e tekintetben nagyobb szigorúság van. Ott csak felnőtteket confirmálnak és pedig akkor, mikor már megterésökről, újjászületésökről bizonyosságot tettek életökkel is, confirmálnak a lelkész kellő előkészítése s a presbiterium szigorú megvizsgálása után. A mit itt nálunk a baptisták keresztesők előtt végeznek, az ember lelki állapotának megvizsgálását, azt végzik a skót reformátusok a confirmáció alkalmával. S én mondatom, szeretném azt, ha mi is nem 9—10 éves gyermekeket confirmálnánk, a kiknek még fogalmuk sem lehet, hogy mi az a keresztyénség; hanem olyan korban levőket, — vagy plane én nem is fektetném a korra a fősulyt, de a lelki állapotra — tehát csak olyanokat, kik hisznek Jézusban valóban s elhatározták egy megváltozott jó, szent, tiszta életet élni. Ha ilyen állapotban levőket confirmálnánk, akkor felesleges lenne minden külső ceremonia, sallang. De míg nekünk, a keresztyénségről, illetve ennek lényegéről, föléről — az újjászületésről, megtérésről, semmi fogalommal nem bíró gyermekeket is Urasztalához kell vinnünk szokásból, mert törvényünk nem parancsolja — addig igen is, használjunk fel minden lehetőt arra, hogy a gyermek lelkibe így vagy úgy, mégis soha el nem feledhetővé tegyük azt a napot, melyen az Urasztalához való járulásra felhatalmaztatott.

A képekről már még kevesebbet mondok. Szabó Aladár dr. a pesti lapban elmondotta, a mint én is vélekedem e dologban. És hogy külföldi, meg hazai testvéreim is így vélekednek, példa, hogy nincs, vagy mondjuk, alig van egyházi lap, mely képek nélkül jelenjék meg. A képek mint szemléltetési eszközök nagy nevelő hatással vannak s azokat fel nem használunk, egyházunk elleni nagy bűn. A nagy Istent, Szentleket kiábrázolni nem fogjuk, de Jeruzsálemet, a Jordánt, a Sinai hegyet, Genfét, Kálvint satb. csak lefesthetjük, sőt lefesthetjük az Ur Jézusnak emberi alakját is, a ki most is nemcsak igaz Isten, mint Erős úr állítja, hanem igaz ember is. „Mindenestől fogva hasonlatosnak kellett lenni az atyafiakhoz, hogy könyörülő lenne és hív főpap az Isten előtt való dolgokban, hogy a népnek bűneit eltörle né.” Zsid. 2:17. Ime ezen jegyzetek megtételére készített egyházam szerelme.

Látszólag kicsi eltérések vannak közöttünk, oly kicsik, hogy p. o. Erős úr is, én is Balogh Ferenczet valljuk mesterünknek; s én hiszem, hogy ezek a kicsi eltérések is megszűnnek, ha egymást megértjük és nem tulajdonítunk egymásnak oly dolgot, mit soha nem tettünk és nem igyekezünk egymás ellen oly szigorral fellépni, vagy mást felléptetni, mely szigor csak erőszakot s bomlást vonhat maga után. Értsük meg azért egymást.

Szalay József,
ev. ref. lelkész.

Én már értem önt.

Hogy Szalay József úr mindazt aláírja, a mit én az egyetemes papság evangéliumi elvéről mondtam: minden esetre jó jel! Legyen tehát rajta, hogy azt az elvet a magyar református egyház alkotmányának a keretei között okosan és a történelmi fejlődés és a törvények

igaz szellemének megfelelőleg beilleszteni is tudja és a jövőben ezen szép czim alatt se ne irkáljon, se ne tegyen úgy, mintha ön nem is magyar református, hanem valami independens angol vagy dorbysta lelkész volna. Főképpen pedig hagyjon fel ön azzal a veszedelmes és sok tekintetben *gyanus* levelezéssel, melyet a saját hatáskörén kívül fekvő, tehát rá nézve idegen gyülekezetek egyes e célra alkalmasnak bizonyult, de rendesen együgyűbb és éppen azért könnyen megtéveszthető tagjaival az illetékes lelkész háta megett folytatott. Az efféle manipuláció nyilván törvényeinkbe ütközik s mindenkor a lelkész és hívei között feltétlenül szükséges jó viszony zavarására vezetvén egyszerűen betiltandó. Így alkalmaztatván az egyetemes papság elve, végtelenül többet árt, mint használ.

Erről különben jelenleg részletesebben azért nem szólok, mert önnek egy ilyen kézrekerült és a közgyűlésen szószerint és az illető egyház presbiteriumának a jelentése kapcsán felolvasott levelével a debreczeni traktus éppen a tegnapi napon foglalkozván, ez az egész dolog rövid időn az egyházkerületi közgyűlés ítélőszéke elé kerül s ott bizonyára méltó elbánásban részesül.

Hogy egyházi életünkben van javítani való, azt soha sem én nem tagadtam, sem más kétségbe nem vonta. De engedjen meg nekem: az ön szereplése egyenesen a 17-ik században hirhede vált Tolnai János-féle mozgalomra emlékeztet, a melyről a többek között Szilágyi Beniámin így ír: „Hozzá láttak az országban fel s alá járkálni, hódítani, az elközelgető újításnak szikráit csiholni, a püspökök és séniorok kevélységét gyalázni, őket zsarnoksággal vádolni a színlelt kegyességnek leple, a könyörgések s hosszadalmas ovátiók palástja alatt. Kezdi magokat a világiaknál beszínlelni, a bevett egyházi szokásokat roszalni, jobbak után sóvárogni“ stb. s közelebből a mi Tolnait illeti: „szavai vontatottak, kifejezései keresettek, könyörgései hosszadalmasak, tanításai feddők és dorgálók; szóval mindenütt és mindenben hajhászta a feltűnést. Erős szavakkal elmondott feddözése az egyházi élet romlottsága ellen s siránkozása e fölött s szeméinek forgatása és kezeinek terjesztgetése által szokatlan hatást idézett elé utazásában, mely proseliták szerzésére volt irányozva“ stb. stb.

Gondoljon végig ön saját multján, saját jelenén, viselt dolgain; aztán álljon a tükör elébe s vallja meg, nem talál-e a két kép között megdöbbentő hasonlatosságot??

A mit az Urvacsorájának a magán házak-

hoz való lehordásáról mond: arra nézve igen kérem az olvasót, hogy a Szalay úr szavainak fel ne üljön. Bámulatos vakmerőség, a történeti tényeknek és igazságoknak a lelkészek jó hiszeműségére spekuláló elferdítése, a törvények félremagyarázásának sajátságos művészete az, a minék mezében itt Szalay úr magát bemutatja. Csak annyit kérek, *szíveskedjék a nyájas olvasó e czikkkel egyidejűleg az én e kérdésre vonatkozó igénytelen tanulmányomat még egyszer átolvasni*, majd megfogja látni, hogy a Szalay úr életében lehet ugyan sok szerencsés mozzanat, de a legnagyobb szerencse mégis az, hogy véletlenül történetírónak, vagy törvény-magyarázónak nem született!

A tényállás ugyanis az, hogy a reformátorok az Urvacsorájának magán házakhoz való lehordását csak bizonyos feltételek mellett s rendkívüli körülmények között tartották megengedhetőnek. Ezeket a feltételeket s körülményeket lásd részletesen hivatott czikkemben.

Az énekekre nézve pedig én a kálvinizmus általános alapelveit fejtettem ki s azok közül Szalay úr csak egyetlenegyét is meg nem döntvén, kijelentem hogy a mit megírtam, mindazt az utolsó betűig ma is fenntartom. Egyébiránt, mert Szalay úr *főként* Erdély példájára hivatkozik, figyelmeztetnem kell önt egész tisztelettel, hogy az erdélyi máig is használatban levő „Énekeskönyv“ alaprajza az 1834-ik évi *közssinatban* állapított meg s az 1836. és 1837-ki *közssinat* helybenhagyásai szerint lett szerkesztve. Az előtt pedig visszamenőleg 1777-ig újításról teljességgel szó sem volt. A katolikusoktól vett példa meg nagyon szerencsétlen; először azért mert katolikus; másodsor azért, mert ha ön, Szalay úr, katolikus áldozár lett volna, higgye el az efféle extravagálásért azóta már réges-régen valamelyik kolostorban hallgatna.

A konfirmációnál szerettem volna, ha azt az „*így vagy úgy*“-ot kissé körül írja. Igy gyanúsítani nem akarok.

A képekről egész az unalomig én is elmondtam már a magamét. Azért egész röviden itt csak ismétlésként annyit: a kálvinizmus *mindenféle* vallásos tárgyú képeknek elvi ellenzője. Ujra meg újra ismétlem, hogy *mindenféle vallásos tárgyú képeknek!* És mert ez a Helvetica Confessio IV-ik részében minden kételyt kizárólag ki van mondva; és mert ennek a confessionnak a tiszteletben tartására magunkat egykor esküvel köteleztük el: a ki ilyen Szalay-féle elveket vall, az egyszerűen esküszegő s a helvét hitvallást követők katedrájától eltiltandó. Jegyezzük meg jól uram! hogy a felekezetek

karaktere éppen a konfessiókban domborodik ki; egy konfessiójok pedig csakis a szentírást *egyformán* értelmező keresztyéneknek lévén, ha valaki a confessiót tiszteletben nem tartja, bizonyos, hogy az írásmagyarázatban is más elveket vall s mint ilyen, más felekezethez tartozik. Olyan egyszerű logika ez, hogy én nem tudok eléggé bámulni azon, hogy egyik vagy másik tanult ember valamelyik konfessióról kicsinylőleg, vagy még talán gunyosan is nyilatkozik és mégis az azon konfessióban kifejezésre jutott bibliai vagy alkotmányjogi elveken felépült látható egyház kötelekeiben marad. Osztom a Kerkápolyi nézetét: „meggyőződése kinek-kinek szabad; csak hogy a ki ezzel a konfessiók szellemétől eltávozott, természetesen azon egyházi társulattól is, melynek meggyőződése éppen ama konfessiókban nyilatkozott ki. Ezt a dolog természete hozván magával, ellene nincs orvosság, előle nincs menedék.“ *

Értsen meg hát ön is engemet.

Püspökladány, 1896. szept. 30.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A gymnasiumi felügyelő nyugdíjügye.

A legközelebb összeülő egyházkerületi közgyűlés napirendjén ismét szerepelni fog a gymnasiumi felügyelő nyugdíjkérdése, a mely körül az egyházkerület és a főiskolai tanári kar között a tavaszi egyházkerületi közgyűlésnek ez ügyben hozott végzése folytán bizonyos ellentét fejlődött ki, a mely azonban, ha az illetékes tényezők jóakaratu és objectiv megfontolással minden érdekest kellő figyelemben részesítenek, véleményünk szerint minden nagyobb nehézség nélkül ki lesz egyenlíthető és ezzel együtt az ügy is a minden oldalról óhajtott megnyugtató megoldásra lesz juttatható.

Ezen czél eltérésének megkönnyítése érdekében az érdekesnek látjuk a kérdés fejlődésére visszapiillantást vetni és jelen állását röviden megvilágítani.

A midőn ezen nagy fontosságú tanügyi állás szerveztetett, az intéző körökben már akkor meg volt az az intentió, hogy a felügyelő számára nyugdíjjogosultság biztosítsák. Ez kétségtelenül oly követelmény, a melynek jogosultságához szó nem férhet. Mivel az országos tanári nyugdíjintézet épen akkor volt megalakulóban, remélni lehetett, hogy ez a kiválóan tanügyi állást fel fogja venni a vallás- és közoktatásügyi miniszter az országos nyugdíjintézet kötelekeibe s a felügyelői hivatal betöltése iránt hirdetett pályázat feltételei közé be is vétetett, hogy a felügyelő az állami nyugdíjintézetnek lesz tagja. Egyszermind az állásnak az országos tanári nyugdíjintézet kötelekeibe való felvétele iránt a miniszteriumnál a lépések megtétettek. Arra az esetre

* L. „Protestáns Egyházalkotmány“ Irtá Kerkápoly Károly Pápa. 1860. 3-ik lap.

pedig, ha e lépéseknek sikere nem lenne, az illetékes körökben az a nézet uralkodott, hogy a felügyelői fizetéshez nyugdíjkárpótlás czimén bizonyos összeg csatoltassék. A felügyelői hivatal szervezetét illető tervjavaslatban, illetőleg ennek indoklásában a tüzkármentesítő pénztárból évi 300 frt van e czimen javaslatba hozva. Erre vonatkozik az egyházkerületnek 1894. évi 414. számú azon végzése, hogy: „a gymn. felügyelőnek nyugdíjügye majd akkor fog megoldást és elintéztést nyerni, midőn e tárgyban a vallás- és közoktatásügyi miniszter válaszát megadandja; a tüzkármentesítő pénztár addig az évenkénti 300 frt fizetésének teljesítésére nem köteleztetik.“

Ime, ezzel a végzéssel akkor már elvileg elintézte az ügyet az egyházkerületi közgyűlés, mert ezen végzésnek más elfogadható értelmezése nem lehet, mint az, hogy az egyházkerület vagy az országos nyugdíjintézetbe való felvétel útján vagy pedig a tüzkármentesítő pénztárból adandó évi 300 frttal akarja a felügyelő nyugdíjügyét elintézni.

A midőn azonban a miniszter az országos tanári nyugdíjintézetbe való felvételt megtagadta, az egyházkerületi közgyűlés figyelmen kívül hagyván fent említett végzését, 1895. évi 381. sz. végzésével a felügyelő fizetés- és nyugdíjügyét tanulmányozás és véleményadás czéljából, egy három tagú bizottsághoz utasította, a mely javaslatát szintén a fentebbi egyházkerületi végzés tekinteten kívül hagyásával tette meg.

Részünkről csak helyeselni tudjuk, hogy ez így történt, mert oly előkelő és nagy jelentőségű tanügyi állás nyugdíjigényének 300 frtnyi fizetéspótlékkal való megváltása oly megoldás lett volna, mely nem felelt volna meg sem az állás tekintélyének, sem az egyházkerület méltóságának.

Ezen felfogás hatása alatt állott bizonyára a bizottság is, a mely megfelelő alap és források hiányában nem igen válogathatván a megoldási módokat között, sem pedig egyetlen személy számára külön nyugdíjalap létesítését nem hozhatván javaslatba, mint egyedül kínálkozó expedienst, az egyházkerület hatósága alatt álló debreczeni főiskolai tanári nyugdíjalapot vette kombinációba s azt a javaslatot terjesztette az egyházkerületi közgyűlés elé, hogy a jelenlegi felügyelő vétessék fel a főiskolai tanári nyugdíjintézetbe a theologiai tanárookra kiszabott jogokkal és kötelezettségekkel, annyival inkább mivel felügyelői hivatalának elfoglalása előtt mint tanítóképezdei igazgató 21 évig már tagja volt a főiskolai tanári nyugdíjintézetnek, a mely különben is elég erős arra, hogy ezt a terhet is megbirja. Javasolja ennél fogva a bizottság a nyugdíjintézet alapszabályainak ily értelemben való módosítását.

Ez a javaslat alkalmas is lett volna az ügy rendezésére, ha számításán kívül nem hagyta volna a nyugdíjintézet alapszabályait s igyekezett volna kiegyenlíteni azokat az ellentéteket, a melyek a javaslatban foglalt intézkedés és a nyugdíjintézetnek alapjai, szabályai és fejlődésének egész története közt fenállanak. Ezt azonban nem tette és a tanári kar, a mely az intézet életrevalónak bizonyult szervezetét megalkotta, csak köteletségét teljesítette, a midőn a javaslattal szemben benyújtott előterjesztésében, (lásd a tavaszi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 77. számát) ezekre az ellentétekre rámutatott és a kérdésnek ily értelemben való megoldása ellen állást foglalt.

A tanári kar előterjesztésében felhozott indokok valóban oly nyomatékosak, hogy ezeket az ügy elintézésénél figyelmen kívül hagyni annyi volna, mint az

egész nagy fontosságú intézményt alapjaiban felforgatni és jövődjét az esetlegességeknek és ötleteknek kiszolgáltatni.

A felügyelői hivatal ugyanis — így érvel a tanárkari előterjesztés — az egész egyházkerület középiskolai tanügyét szolgáló intézmény, a főiskolai nyugdíjintézet pedig kizárólag a főiskola kebelében működő tanárok nyugdíjbéli ellátásának biztosítására van rendelve. Ez világosan ki van mondva az alapszabályokban is, de egyenesen következik az intézet pénzalapjainak és jövedelem forrásainak jogi természetéből is, melynélfogva az intézet vagyona a főiskola érdekeinek szolgálatából még abban az esetben sem volna semmi részben sem elvonható, ha a mint a bizottság véli, a főiskolai tanárok nyugdíjazásán kívül más terhek viselésére is képes volna. Nem említve ugyanis az egyesek alapítványait, a melyek határozottan a főiskolai tanárok nyugdíjalapjának gyarapítására tettek, maga az a 8000 pengő forint is, melyet az egyházkerületi közgyűlés 1859-ben az intézet megalapításakor ennek czéljaira felajánlott, már ennek előtte is mint tanári nyugdíjalap kezeltetett a főiskolai pénztárban s tényleg a főiskolai tanárok nyugdíjazására fordított. Az angol alapítványt pedig, a mely a mult század végén Angliában, Hollandiában és Svájcban főiskolai tanárok és tanulók által a főiskola tanárainak anyagi ellátására gyűjtetett s a melynek jövedelméből 500 frtot híz évenként a főiskolai tanári nyugdíjintézet, maga az ezt biztosító, egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyve is (1859. aug. 118. sz.) úgy említi, mint „különben is tanárokat illető járadékot“. A nyugdíjintézet egyéb jövedelmei pedig, mint a tanárok elég tetemes járuléka (200 frt egyszersmindenkorra és 32 frt évenként) és a tandíjából nyert 1500 frt évi járadék oly eredetűek, hogy ezeknek specíficus tanári, illetőleg főiskolai jellege egyenesen kizárja azt, hogy másra, mint a főiskola czéljaira legyenek fordíthatók.

Az a körülmény, hogy a felügyelő előbb tagja volt a főiskolai tanári nyugdíjintézetnek, szintén nem szolgálhat jogalapot az intézetbe való felvételére, mert az alapszabályok 2. §-a kimondja, hogy sem a maga, sem pedig családja számára semmiféle ellátásra nem tarthat igényt az a tanár, a ki tanári állásától a nélkül, hogy munkaképtelenné vált volna, vagy a szabályszerű 30 szolgálati évet kitöltötte volna, önként megválí.

Csak az alapszabályok megváltoztatásával lehetne tehát célt érni, a mint ezt a bizottsági javaslat is indítványozza; de ennek is útjában áll az alapszabályok 54. §-a, mely az alapszabályok változtatásának kezdeményezési jogát szintén a tanári karnak tartja fenn, a tanári kar pedig épen a fentebb kifejtett okoknál fogva az alapszabályokat változtatni nem kívánja, az intézmény megbontásához hozzájárulni nem lévén hajlandó.

Az egyházkerületi közgyűlés azonban 34 szavazattal 17 ellenében a tanárkari előterjesztésben felhozott indokok mellőzésével a bizottság javaslatát fogadta el, a mi alig magyarázható meg másképp, mint azzal, hogy egy oly sok tagból álló tanácskozó testület, mint az egyházkerületi közgyűlés, az épen szervezés alatt álló tanügyi bizottság közvetítése és a gazdasági tanács meghallgatása nélkül volt kénytelen a terjedelmes előterjesztések egyszeri meghallgatása után az elég bonyodalmas ügyben állást foglalni.

Tény azonban, hogy ezzel úgy jogi, mint erkölcsi tekintetben oly zavaros helyzet állott elő, a melyből való kibontakozásra minden komoly tényezőnek higgadt és jóindulatú közreműködésére van szükség.

A főiskolai tanári kar már megtette ez irányban az első lépést, a midőn a legközelebb tartott nyugdíjintézeti közgyűlésében az egyházkerületi közgyűlésre a következő előterjesztés intézését határozta el:

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

A főtiszteletű egyházkerület 1896. évi május havában tartott közgyűlésén Joó István gymn. felügyelő nyugdíjügyében 78. jkönyvi számu végzésével kimondta, hogy elfogadja az e tárgyban kiküldött egyházkerületi bizottságnak azt a javaslatát, hogy Joó István gymn. felügyelő továbbra is tagjául tekintetvén a debreczeni tanári nyug- és gyámintézetnek, a megállapított feltételek teljesítése mellett ép azon jogokat élvezze, mint a tényleg theologiai tanárok; ennél fogva a végzés fogantatosíthatása céljából megbizsa az illetékes főiskolai nyug- és gyámintézeti közgyűlést, hogy az alapszabályokat ehhez alkalmazva terjessze be a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés elé.

Főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés! Nyugdíjintézeti közgyűlésünk azon előterjesztésében, a melyben ezen kérdést jogi szempontból tiszta világitásba helyezte, a melyben felhozott érveit azonban a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés ezen határozata kimondásánál tekinteten kívül hagyta, egyebek között rámutatott arra is, hogy a nyugdíjintézet alapszabályainak 54. §. az alapszabályok változtatására vagy módosítására vonatkozólag a kezdeményezés jogát a nyugdíjintézeti közgyűlésnek tartja fenn s hogy az alapszabályok csak akkor változtathatók, ha azt a nyugdíjintézeti közgyűlés szabályszerű többsége kívánni fogja.

Nyugdíjintézeti közgyűlésünk 1896. okt. 2-án tartott ülésében véleménykülönbség nélkül abban állapodott meg, hogy az alapszabályokban biztosított ezen jogához ezek után is ragaszkodik és egyhangulag hozott határozatával kimondotta, hogy az alapszabályoknak az egyházkerületi végzés értelmében való változtatása iránt előterjesztést nem tehet; nem csak azért, mivel az említett végzés a nyugdíjintézet alapszabályaival merev ellenkezésben áll, hanem azért sem, mert nem tartja lehetségesnek, hogy egy testület céljait szolgáló intézmény szervezetét megállapító alapszabályokba beleillesztesse oly külön rendelkezések, a melyek a testületen kívül álló egyetlen személyre vonatkoznán, a szabály fogalmának körén kívül esnek s csak arra alkalmasak, hogy az alapszabályok jogerejét kétségessé tegyék és az intézményt alapjaiban ingassák meg.

Mivel azonban nyugdíjintézeti közgyűlésünk szintén át van hatva azon követelmény szükségességének érzetétől, hogy a gymnasiumi felügyelő számára nyugdíjjogosultság biztosítsék, tisztelettel kijelenti, hogy ha a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés a kérdés megnyugtató és az érdekeket kiegyeztető megoldása iránt javaslatételre szólítaná fel, készséggel rendelkezésre fog állani a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlésnek.

A debreczeni főiskolai nyugdíjintézetnek 1896. okt. 2-án tartott közgyűléséből, kiváló tisztelettel *Sass Béla*, a nyugdíjintézet elnöke.

Ime, a tanári karban tehát meg van a jó akarat, hogy az ügy megnyugtató rendbe hozatalához segédkezet nyújtson. Reméljük, hogy az egyházkerületi közgyűlés is rá fog lépni a tanári kar által megjelölt útra, a mely szerintünk is egyedül alkalmas a cél elérésére.*

*.Annyival inkább szükség van erre, mert ha felvételük is a felügyelő a nyugdíjintézetbe, a későbbi zavarok megelőzése céljából a nyugdíjintézethez való viszonyát és jogait szabatosan formulálni kell.

Az elvi nehézségeket, a melyek a felügyelő nyugdíjügyének a főiskolai tanári nyugdíjintézet utján való megoldása előtt állanak, könnyen el lehet tüntetni megfelelő recompensatio biztosítása által. E tekintetben nem adhatunk itt részletes tervet, ez a tanári karnak lesz feladata, csupán rá akarunk mutatni arra, hogy az egyházkerületi közgyűlés fentebb említett végzésével már úgy is rá szánt a szóban forgó célra évi 300 frtot. Ez is oly körülmény, a mely az ügy rendezésének a tanári kar által javasolt irányba terelését és a most szemben álló érdekek kiegyeztetését nagyon megkönnyíti.

Karai Sándor.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Emlékezés gyakorló lelkészi pályámra. Rendkívüli alkalmakra készült és elmondott dolgozatokból, írta és elmondta: *Bartha Mór*, volt gyakorló, most nyugalmazott ev. ref. lelkész. (Az „Óráló“ prot. irányú, ez idő szerinti szünetelő politikai lap (—a —r) jegyű belmunkatársa.) Szerző tulajdona. Bolti ára fűzve 2 frt, kötve aranyvágással 2 frt 50 kr. Kapható szerzőnél: Kis-csapó-u. 388. sz., vagy bizományban: Csáthy Ferencz és Társa könyvkereskedésében, Egyháztér 344. szám. Debreczen, „Csokonai“ nyomda- és kiadó részvénytársaság, 1896. — VII+234. lap.

A mű ajánlva van Liptó-szentiváni Szentiványi Gyuláné, született Bernáthfalvi Bernát Berta ő nagyságának, a szerző hálás tisztelete jeléül.

Megjegyzem, hogy úgy a szerző, mint Csáthy F. könyvkereskedő Debreczenben laknak.

A díszes kiállítás dicséretére válik a debreczeni „Csokonai“ nyomda- és kiadó részvénytársaságnak.

Bartha Mórt személyesen ismerem. Barátom. Lelkésztársam volt a nagybányai egyházmegyében. Reám mindenkor egy fegyelmezett, logikus fővel bíró, határozott jellemű, hazáját és egyházát igazán szerető, nyugtalan munkakedvvel bíró férfi benyomását tette. Mindenkor jobb sorsra tartottam érdemesnek, mint a minő osztályrésze volt. Most kiadott ima- és beszédgyűjteménye ismét meggyőzött arról, hogy ő egy nagyobbra hivatott, Istentől szép testi és lelki tehetséggel megáldott férfiú, a kedvezőbb viszonyok között, szélesebb munkatérrel teljesen kifejlődött és megízmosodott tehetségeivel, egyik kiváló tagja lett volna papi testületünknek. Ha még ezekhez hozzáteszem, hogy szerző erőteljesen zengő férfias hangjával a nem közönséges előadók közé tartozott: főbb vonásaiban előttünk áll az egész ember. Egyébiránt maga e kötet oly híven visszatükrözi szerző gondolkodását, érzületét, jellemét, mondhatni annyira testet öltött benne láthatatlan bensője, hogy az őt ismerő szinte meg van lepelve.

Szerző műve, a mint czíme is jelzi, alkalmi imákat és beszédeket tartalmaz, a mi már magában véve is figyelemre méltó. Tudja azt minden gyakorló lelkész, hogy a ritkábban előforduló alkalmak legtöbb gondot és fáradságot kívánnak. Ha tehát valaki e tekintetben, mintegy segélyül jön, eszméket, gondolatokat ad, melyek alkalmasak új eszmék és gondolatok szülésére: azt szívesen üdvözölhetjük az irodalmi téren. Der Geist regt den Geist ewig an, — mondja Göthe.

Szerző műve két részre oszlik. Az első rész imákat, a második beszédeket és imákat tartalmaz.

Az imák következők: 1. Márczius 15-én. 2. Kossuth gyásztisztességéttele alkalmával. 3. Kossuth 90-ik születésnapján. 4. Királyi pár ezüst menyekzőjekor. 5—9. Temetési imák kiválóbb alkalmakra. 10. Gymnasiumi tanév megnyitásakor. 11. Konfirmálás alkalmával. 12. Lelkeszi új lakház felavatásakor. 13. Csapásos időben.

Ezen imákban az istendicsőítés, hála, bizalom és kérés mellett, a mélyen érző emberbarát és hazafi érzelme is kifejezésre jut. Erőteljes, gondolatgazdag és itt-ott megragadó részleteket nem nélkülöznek. Majdnem általános fogyatkozásuk azokban, hogy sok bennök az elmélkedő, a tanító elem. Így például mindjárt az első számú imában (4-ik lap) így szól: „Minő egyedül álló hasonlíthatatlan tény . . . Egy nemzet, melynek törvényei kiváltságos nemesség által alkotottak, mely a honfentartás nehéz harczaiban iszonyu erőfeszítések, áldozatok, vérenek gazdag öntésével kiérdemelte a megkülönböztetést, felismerve az újkor alakító eszméinek követelését: önként lemond történelem és törvényadta nagy előnyeiről, leszáll kitüntetése magaslatáról, kiterjeszti alkotmánya határait, megnyitja ennek sorompóit; felemeli, hívja, bebocsátja abba a szolgálat sulyos igája alatt, — jogok ismerete nélkül addig görnyedt nagy többséget, hogy viselje ennek a hazának minden lakosa — különbség nélkül — a közhazafiság, a magyar nemzetségi felmagasztosult isteni képét.“ Igaz beszéd, okos beszéd, bene, sed hic non erat locus, legalább ilyen alakban nem. Az imának olyan szerkezetűnek kell lenni, hogy egyes kiszakított részleteiben is felismerhető legyen. A darabokra vágott emberi testből, ha egy kezet vagy labat mutatnak is fel, felismerem, hogy miféle teremtménynek a része. Egyébiránt a mai gyakorlat szerint, midőn nagyobb alkalmaknál és temetéseknél mindinkább és kizárólag csak imákat használunk, az efféle aberratio csaknem kikerülhetlen. Érezzük, hogy bizonyos dolgokat el kell mondanunk, miután nem beszélünk, befoglaljuk imába. Ennek már vagy jogosultságot kell adni, a mi különben az ima lényegének rovására történhetik, vagy rövidebbekre kell szabni imáinkat — a mi kívánatos — és beszédben mondani meg, a mi mondanivalónk van.

A mi a beszédekkel illeti, melyekhez többnyire imák is vannak csatolva, következők: 1. Beköszöntő. Alapige: Máté XXI, 9. A bevezetés ügyesen von párhuzamot Jézus virágvasárnapi bevonulása és a lelkipásztor hivatalfoglalása között. A kidolgozásban sok megkapó részlet van. — 2. Templomavatásakor. Alapige: Péld. IX, 1—5. Az első rész a szöveget nagyon is iskolai módon — különben egészen helyesen — elemzi, de már a második részben előtérbe lép a lelkesíteni képes szónok. — 3. Toronygomb feltétele alkalmával. Alapige: II. Móz. XXV, 1, 2, 8; 36, 6; 39, 12, 43; 40, 34—35. Erőteljes, tartalmas beszéd, de a keserű hangot ilyen alkalommal legalább kívánatos lett volna elkerülni. E beszéd után áll: Emlékirat a szatmármegyei sályii ref. egyháznál. (Prot. egyháztörténelmi részlet.) Gondosan összeállított értékes darab. — 4. Egyházmegyei gyűléskor. Alapige: Galat. I, 5. Nagy apparatusal és figyelemre méltóan fejtegeti a keresztyéni szabadságot. — Az 5-ik keresztelési, a 7., 8., 9. esketési beszéd és ima. Eltekintve a néhol túlságosan hangoztatott érzéki jellegétől a házastársi összeköttetésnek, a beszédekben igen sok egészséges gondolat van. Szép, sikerült és kedves különösen a 8-ik beszédben a falusi élet rajza. — 6. Új úrasztalánál. Az alkalomnak megfelelő. — 11. Házavatási beszéd és ima. Találó csinos munka. De hát az ilyenféle alkalmakat mellőzhetnénk is mi kálvinisták. — A 10-ik sz. a. imával berekesztett értekezés, az 1791. évi XXVI. t.-cz.

századik évfordulója ünnepére. Az egyháztörténet terén alapos és biztos jártasságot tanúsító, erős református szellemtől áthatott magvas dolgozat.

Függelékül van csatolva a műhöz egy ima az ezredéves ünnep alkalmára. Egyik legsikerültebb darab a gyűjteményben. Minden sorából Istenben vetett bizalom és szent, forró, hazafias érzés sugárzik.

Általában és röviden szólva: e kötetben sok érdekes dolog van. E művek egy erős református keresztyén és igaz magyar hazafi lelkének virágai. A mű irmodora tömör, erőteljes, a terjengősséget, szövirágokat kerülő, nem egyszer magasröptű, de néhol kissé nyers, nehézkes és nem eléggé világos. Sok egészséges gondolat mellett, igazi mély érzés található benne. A mű egy jól megtermett erőteljes férfhoz hasonlítható, a kinek talán orra, vagy szája állása ellen lehet kifogást tenni; de a ki mégis többet ér egy olyan korrekt alkotású embernél, a kinek ugyan minden része szabályszerű, — de gyenge.

Ajánlom a derék, immár nyugalomba vonult veterán kartárs művét lelkésztársaimnak megszerzésre, melylyel míg hű fáradozásáért némi részben meg lesz anyagilag jutalmazva, megnyeri a méltán kiérdemelt erkölcsi elégtételt is, élete alkonyán.

Irtam Kisujszálláson, 1896. október 12.

Gulyás Lajos,
ev. reform. lelkipásztor.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

37. A magyar-remetei ev. ref. egyház történetének megírására szolgáló adatok a múltból, kapcsolatban a jelen idővel.

(Folyt. és vége.)

Dijlevelek:

1791-ben a *predikátor* részére a következő fizetés állapított meg (lásd I k. anyakönyv II-ik rész).

A Predikátor fizetése Remetén így vagyon régtől fogva, NB a Tractus könyvébe is bevagyon írva:

1. Az Ekkleziának vagyon egy Malma, ha a predikátornak tetszik mellé állani, minden jövedelme a predikátoré léssen és a molnárnak fizeti belőle minden 4-ik vékát. Különben ha a malomhoz nem tetszik állani, minden ágytól fizetnek 1 véka búzát, 1 véka tengerit ugyan a malomból a malom vékájával.

Az ágyszám 84. páros.

2. A kiknek malmaik vagynak, azok minthogy az ekkleziia malmába nem örölnek, fizetnek egy fél véka búzát és fél véka tengerit a malom vékájával. Ha ezeken kívül valaki ottan nem öröl, megbüntettetik, a búzát, tengerit is megfizeti, valamint a 9 malmos gazdák.

3. Minden páros ember fizet 7 garast = 42 kr-kat.

4. Egész telkes gazda 1 csilla szénát ad, féltelkes ismét felet, az örökségeknek rendi szerint.

5. Minden ágytól egy szekér fa, de 12 szekér az iskolamesternek engedtetett.

6. Vagyon az ekkleziának egy kis kaszállója terem 1 csilla szénát, az ekkleziia levágja felgyűjti, behozza a predikátornak.

7. E mellett a kaszáló mellett vagyon 4 fogásban szántóföld. Tavasszal tengerinek, ősszel ismét búzának mint egy 5 vékás. Az ekkleziia, ha tengeri vagyon benne, megkapálja, leszedi, haza hordja, ha buza leszen benne, learatja, haza hozza, egyszóval alkalmas időben megszántja és igaz munkáját megadja.

8. A közönséges kendereskertben vagy on egy véka földje kendernek, az ekklézsia megszántja, keveri, ganajozza s elveti.

9. A rákos mezején 3 kis drb. szántóföld 5 és $\frac{1}{2}$ vékás, egyszer tengerinek, ugyan akkor ősszel buzának, a helység megmunkálja úgy mint a fejobb valókat.

10. A közönséges hegyen is vagy on 2 daraboc-ka, a melyek a fordulás szerint tengerinek elsőben, azután ősszel, buzának szántatik, mivelletik az ekklézsia által.

11. A házi telket megszántja tengerinek megkapálja, a veteményes kertet felásatja.

12. Keresztelésért 4 garast, esketésért 3 máriást és 1 kendőt vagy keszkenőt fizet, kitől mi telik az usus szerint.

13. A malomnak korrekciója fából s malomkövítel, gátoltatás és a vasaltatás az ekklézsiát illeti, de az aczéloztatás és faggyuvétel a malomporból telik ki.

14. Minthogy a molnár 4-ik mindenben, tehát ő is a malompornak 4-ik jussából tartozik faggyut szerezni, így háromszor vegyen az, a kié a malom, de 4-ikszere a molnár.

2. Csákányoknak, korongvasnak aczéloztatása, ahoz tudó cigánynyal, a közönséges vámból telik ki, alku szerint esztendőn által. Csaptörés és karikák az ekklézsiái.

3. Ha a feljebb említett malmosgazdák nem akar-nának fizetni, hogy az ekklézsia malmába nem örölnek, Utriusque fori limitatione et Consensu Civium, czítal-tassanak mind a belső, mind a külső törvényszékre.

4. Az oskolamester és az egyházfi vám nélkül örölnek.

Oskolamester fizetése:

1. Minden ágytól 3 garas = 18 kr.

2. Minden ágytól $\frac{1}{4}$ rész buza s annyi tengeri.

3. A predikátor részéről engedtetik 12 szekér fa.

4. A Rákoson vagy on 1 és $\frac{1}{2}$ vékás földie, egy időben tengerinek, megszántja, béveti, megkapálja az ekklézsia, leszedi és haza hordja, ősszel ismét buzának beveti és learattatja annak idejében.

5. A kendereskertben is vagy on 1 és $\frac{1}{2}$ vékás földje akár kendernek, akár tengerinek. Ha tengerinek földitja, az ekklézsia megmiveli és aztán kezébe adja, ősszel úgy veti be buzával, ha jövő esztendőre nálunk ismét megmarad.

6. Mind predikációs, mind énekszós halottért 4 garas.

7. A gyermekektől Didactrum Canon szerint 1767. b. a mint T. T. Lovassy Péter úr a V. B. Tractus érdemes szeniora kibocsátotta: 1. Akár férfi, akár leánygyermek, abc-ét tanuló 4 garas. 2. Jó olvasótól 8 garas. 3. Kis kátét, historiát, Zsoltárt könyvnélkül tanuló fizessen 2 márjást. 4. Declinista, Conjugista Hübneres és nagy kátét tanuló fizet 102 drt. 5. Grammatista, Syntaxista fiu, Ujtestamentomos leány 4 máriást. 6. Minden fiu és leány gyermek félvéka buzát és tengerit fizet vármegye vékájával. 7. Egy-egy kánikuláris csirkével tartoznak.

8. . . . . * semmit se.

9. NB. Remetén a mester harangoz köznap, vasárnap pedig az egyházfi.

A fizetésnek viteliben ezt kell megtartani, hogy írást, Arithmetikát, nagy és kicsiny számokat jól esmerjen a tanuló, az iskolai könyörgéseket tudja és ha igen, egyik Clasisból a másba által mehet bátran. Különben ha még csak most ment által az abc-ről olvasásra, nem veheti a fizetést mint olvasótól, hanem csak úgy mint Collec-tiótól. Extrod pr. Petrum Lovasy VI—1767.

Ugy a lelkészi, mint a tanítói fizetések ezen 2

* A kéziratban olvashatatlan.

Szerk.

fenti díjleveleken alapulnak, bár az idők folyamában kevés módosítás tétetett rajtok, de a mely módosítások nem érdemlik meg azt, hogy a díjlevelek időnkénti csekély változatai ide feljegyeztessenek.

A lelkész fizetésének nagyobb részét ma is mint hajdan a malom vámjövödelméből nyeri. Idővel a malom megszűnt a lelkész tulajdona lenni az egyház vette kezébe és fizette belőle lelkészét. Ma az egyház 60 köből gabonát ad lelkészének a malom vámjából, vegye-sen buzát és tengerit.

A stóla a mai kívánalmak szerint van megállapítva. A lelkész fizetése, az 1895-ik évi díjlevél szerint pénz-értékbe számítva 521 frtot tesz, holott még az iskolás növendékek vallás tanítását is végezi.

Remetei ev. ref. egyház lelkészei a legrégebb időtől fogva.

A 17-ik századból egy lelkésznek a neve sem maradt fenn, bár igen valószínű, hogy az egyház ren-dezett viszonyok között lévén, lelkésze is volt, mindjárt megalakulásától kezdve.

A 18-ik század elejéről egy lelkészét ismerjük, Tatai Mihályt, ki 1702. július 2—3-ik napjain tartatott nyirbátori közzsinatban rendeltetett lelkészül b. Remetére.

Igen valószínű, hogy Tatai M. 1708-ig volt Remetén, mert már 1709-ben Balog nevű lelkész említettik az anyakönyv I. kötet II-ik részében, a mikor Balog uram, a ki 11 esztendeig volt Remetén predikátor, 1709-ben a megejtett templomot, tornyot, malmot helyreállítja.

Tiszteletes Jánosi András úr két ízben volt Remetén 9 esztendeig; elsőben 4, azután ismét 5 esztendőig.

1762-ben tiszteletes Böszörményi úr Predikátor, 1769-ben Szenté István, 1764. Jánosi András, 1773. Szilágyi úr, 1777. Gyöngyösi úr; 1762—1777-ig oskolamester (tanító) Pákai József. 1781. Takács András, osk. r. Tóth János. 1787. Czeglédi úr, tanító Tóth János, 1791. Tanító Kövér Péter, 1794. Barta úr, 1797. Munkácsi Mihály, 1800. Szappanos Mihály, 1802. Mé-száros András; 1797—1802. Rektor Fábján József. 1803. Szentiványi István, tanító Csörsz Mihály, 1805. Debreczeni István, 1816. Melítzei János, 1821—1829-ig Lendvai István, neje Tönkö Erzsébet, 1829—1843. Gál Mihály, neje Grézer Zsuzsanna, 1843—1859. Sipos János, neje Sófalvi Ludovika, 1859—1885. Kutasi Ferencz. 1885—1895. Pinczés János, 1895. augusztus 1-től Szathmáry István, neje Arany Eszter.

Ev. reform. tanítók 1843-ik évtől.

1843-ik évben tanító Csomós József, ki 1843-ik évben febr. hóban Szalontára menvén, ott hirtelen halállal mult ki. 1844-ik évben B. Ujlakról jött Batori István, ki jó tanító volt, de felesége miatt 1847-ik évben János-falvára menni kénytelenítettett. 1847-ik évben Fekete-Tóthról hozatott Dolinai Miklós, ki azon évben augusztus hóban tanítóságáról lemondván, ez évben nálla tartózkodó földije ki a Bánáthból kóborolt hozzá, Nagy István lett utóda. 1848-ik év augusztus hóban Nagy István hon-veddé lévén, Hámor Ispán Kántor László lett rektor, ki 1850-ik évben Ujlakra ment, ennek utóda lesz. 1850-ben Erdélyből menekült Veres László, ki 1851-ik évben állásáról lemondva, utóda lesz. 1851. évben Ács László, ki erkölcstelen magaviselete miatt C. K. 7. szolgabíró s. n. t. esperesi hivatal által állásától időközben elmoz-dítatott 1854. decz. hóban. 1855-ik évben Sonkolyosról jött Molnár Lajos, ki a jegyzőnek, bírónak, gondnoknak ellene való fondorkodásai miatt 1758-ik évben Szent-leány falvára ment. 1858. évben Sonkolyosról jött Gál István 1859-ben vissza ment. 1859-ben Komádi leányok tanítóságától jött Debreczeni József. 1860. májusban

Dávid Miklós választott. 1862. máj. 10-én Dávid Elek. 1865. jul. Kántor Gergely. 1872. július Balog József. 1874. máj. Szöllösi István. 1875. máj. Matolcsi Gyula. 1883. jan. Széles Lajos. 1885. nov. Gál József. 1888. nov. Székely János. 1889. márcz. Nagy Sándor. 1894. decz.-tól mai napig Tóth Lajos állami tanító.

A remetei ref. egyház kurátorai (e. gondnokai).

1789-ben ifj. Gergely István, 1790-ben Geczi Mihály, 1792-ben Öreg Szabó Miklós, 1793. Molnár Mihály, 1795. Öreg Szabó Miklós, 1800. ifj. Szabó György, 1802. Löcse István, 1804. Molnár István, 1805. b. Lukács János, 1837. Béládi Mihály, 1838. Hizal János, 1840. Béládi Mihály, 1840. Birta János, 1848. Szabó Sándor, 1849. Szabó György, 1852. Molnár Mihály, 1853. Béládi Mihály, 1856. Lukács János, 1857. Zs. Szabó András, 1859. P. Lukács János, 1860. Márton János, 1864. Szabó Mihály, 1865. Márton János, 1866. K. Szabó Mihály, 1867. Molnár Sámuel, 1868. Kovács Tamás, 1870. T. Szabó András, 1871. Kovács Tamás, 1872. Szabó György, 1874. Béládi István, 1878. Lukács András, 1882. Kovács László, 1884. Kurucz István, 1885. Szabó Mihály, 1886. Szabó András, 1887. Fila Károly, 1890. Szabó János, 1893. Molnár István, 1896. Kovács László.

Egyházi fegyelem.

Az egyházi fegyelem az anyakönyvek tanúsága szerint a legrégibb időtől fogva gyakoroltatott Remetén, oly módon, hogy a bűnös megidézett, vagy önként jelentkezett az egyházi előjárók előtt. Istent káromlók részegeskedők, házastársaikkal békételenkedők, czivakodók, erkölcstelen életet folytatók első ízben keményen megdorgáltattak, erős bünbánatra köteleztettek ha ez nem használt, pénzbüntetésre ítéltettek, vagy súlyosabb erkölcsi kihágásokért még testileg is fenyítették, megbotoztattak, vesszőztettek; ezután írásbelileg köteleztettek kemény bünbánatra, megjobbulásra, hogy többé gonosz életmódjukkal embertársaikat meg nem botránkoztassák.

Kelt Remetén, 1896. márczius hó 15.

Szathmáry István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az egyházkerületi tanügyi bizottság f. október 15. és 16. napjain tartotta üléseit a kollegiumban. Igen sok fontos tanügyi kérdés került megvitatás alá, egyrészt Joó István középisk. felügyelő, másfelől a debreczeni főisk. tanárkar előterjesztései alapján. Az az egyértelmű jóakarát és buzgalom, mely az ülésben mindvégig nyilatkozott, jótékony megnyugvást fog előidézni tanügyi köreinkben, a hol megszoktuk azt, hogy gyakran a legbecsületesebb törekvések is elkedvetlenítő közönnyel vagy épen mesterségesen felállított akadályokkal találkozunk. Különösen nagy buzgalmat és élénk résztvétel tanúsítottak tanügyünk minden fontos kérdése iránt Széll Kálmán esperes és Mitrovics Gyula debreczeni lelkész, minek üdvös eredménye bizonyára nem fog elmaradni. De elismerés illeti a buzgó középisk. felügyelőt s mindenekelőtt elnöklő püspökünket is. Tegye Isten munkájokat gyümölcsözővé!

— A budapesti tanárképző-intézet új igazgatója. Dr. Beöthy Zsolt egyetemi tanár az országos közoktatási tanács alelnökévé neveztetvén ki, a budapesti középiskolai tanárképző-intézet igazgatói tiszteréről lemondott s helyébe a valás- és közoktatásügyi miniszter dr. báró

Eötvös Loránt egyetemi tanárt, mint az Eötvös-Collegium curatorát nevezte ki a tanárképző-intézet igazgatójává, az igazgató helyettesítésével, illetőleg az igazgatói ügyvitellel pedig dr. Heinrich Gusztáv egyetemi tanárt, a tanárképző-intézet tanárát bízta meg.

— Néh. Miklovicz Bálint, H.-M.-Vásárhely b. e. lelkésze, a depr. főiskola mellett az újfelhértői szülő-egyházának és a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyháznak is 200—200 frtot hagyományozott. S míg a két első hagyomány által b. e. Révész Imrének, előtte mindig áldott emléké: kívánta megörökíteni: addig a h.-m.-vásárhelyi 200 frtos hagyományt oly czélra rendelte, hogy annak évi kamataival az ő halála után ő és neje ez egyháznak folytonos adózói legyenek, kiterjesztve egyházára szerető gondját halála utánra is. A kegyelet és hála e nemes tényei bizonyára kedvet találnak Isten előtt!

— Követendő példaadás. A nagy-kun-madarasi presbiterium, mely a stólamegváltás terén is „kezdeményező” volt (lásd a heves-nagy-kunsági egyházmegyének Karczagon, 1895. szept. 11—12-én tartott gyűléséről kiadott jegyzőkönyv 45. számát), a napokban ismét és újra bizonyosságát adta annak, hogy hivatásának magaslátán áll. Nevezett egyháztanács folyó hó 11-én tartott gyűlésében ugyanis, Helmezy Béla főgondnok indítványára, egyhangúlag kimondotta, hogy: „tekintettel arra, miszerint lelkészeink az egyházpolitikai törvények folytán jövedelmükben csokulást szenvednek, az egyház némi kárpótlásul, két lelkésze által az országos gyámintézetbe fizetendő 47 forint és 70 krajczárt tevő évi járulékot megára vállalja, s ez összeget most az előre nem látható kiadásokra felvett alapból utalványozza, jövőre pedig költségvetésébe felvételni rendeli.” Adjon az Isten sok ilyen derék főgondnokot és presbiteriumot a mi reformáus egyházainknak! Nagy-Kun-Madaras, 1896. okt. 14. Kövendi Dénes, ev. reform. lelképásztor.

TARTALOM-JEGYZÉK: Gróf Degenfeld József. B. L. — Főgondnokválasztás után, a. a. — Értsük meg egymást. Szalay József. — Én már értem őt. Eröss Lajos. — Tanügy: A gymnasiumi felügyelő nyugdíjügye. Karai Sándor. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 37. A magyar-remetei ev. ref. egyház történelmi adatai. Szathmáry István. — Különfélek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat tanítói állásra.

A kötegyáni ev. ref. egyház egyik tanító-ságára pályázat hirdetik.

Fizetés: 50 forint készpénz, 10 köből buza, 5 köből aljgabona, 13 $\frac{1}{2}$ hold szántóföld, 4 öl fa, 70 gyermektől tandíj: 1 véka buza, 40 krajczár és 1 csirke. Tisztességes lakás kerttel.

Megjegyeztetik, hogy ez állásnál a miniszterium által megállapított nyugdíj-összeg 474 frt.

Ez állomást elfogadó tanító kötelessége: a vegyes I. elemi osztály vezetése; továbbá szükség esetén lelkész és kántor helyettesítése.

Az állomás október végén elfoglalandó.

Pályázók felszerelt kérvényeiket október 25-ig alulirothoz adják be.

Kötegyán, Biharmegye, postahely.

Kolumbán Áron,
ev. ref. lelkész.